

Posudek oponenta

PhDr. Marina Luptáková podala na Husitské teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze v akademickém roce 2014/2015 disertační práci s názvem *Иконоборческие споры VIII–IX столетий в философской и богословской перспективе*. Školitelem je prof. ThDr. Jan Blahoslav Lášek. Práce má souhrnně 133 s., je psána v ruském jazyce.

Kromě úvodu, závěru a povinných částí obsahuje pět bohatě členěných kapitol.

První kapitola *Богословие красоты и красота богословия* nás uvádí do světa teologických souvislostí ikonografie, ukazuje na teologické i filosofické souvislosti a podhoubí ikonoboreckých sporů. Na hypertrofii racionalistických přístupů, ariánské vlivy a vklad Athanasia Velikého mimo jiné i pro teologii ikony. Zajímavá je podkapitolka o teorii začátku ikonoboreckých bojů – stržení ikony z brány konstantinopolského paláce a představení Baranovovy interpretace ikonoboreckého textu. Doktorandka se silně přiklání k názoru o dogmatických příčinách ikonoboreckého sporu (*Спор об иконах – спор догматический. Опровержение теорий «о вне-ших влияниях» как причинах возникновения иконоборчества* 1.6).

V kapitole druhé *Связь иконоборчества с оригенизмом* jsou představeny teze Florovského (studie Origen, Eusebius, and the Iconoclastic Controversy 1950) a zejména pak Baranova (Origen and the Iconoclastic Controversy 2003 resp. 2001) o souvislostech origenismu a ikonoborectví. Filosoficko-teologické úvahy o charakteru duchovního a smyslového poznání jsou opírány o patristické texty Jana Damašského, Maxima Vyznavače a další.

Апология иконы (kapitola třetí) otevírá pohled do teologie ikony Jana Damašského, a teologů druhé fáze ikonoboreckých sporů - patriarchy Nicefora a Theodora Studity.

Specifičností ikonopisného jazyka, ikonou jako ontologickým portrétem, jako osobním setkáním tváří v tvář a tajemstvím technické práce ikonopisců se zabývá Marie Luptáková v kapitole čtvrté (*Лику иконы*). Mimoděk se tu dovíme i mnoho konkrétních a praktických věcí o ikonách a jejich významu v pravoslavné tradici.

Závěrečná pátá kapitola (*От маски к личности*) je věnována filosoficko-teologickému pohledu na personální a personalistický charakter ikony. Myšlenky se opírají zejména o Zizioulasovu práci *Being as Communion* (1993).

Zajímavým doplněním je i post scriptum *Икона в русской мысли 20 столетия*. Jsou zde v krátkosti představeny myšlenky o ikoně Trubeckého, Florenského, S.Bulgakova, B.Uspenského a Averinceva.

V závěru autorka dochází k jasné tezi: „Отныне заветным словом, волшебным ключиком, открывающим потаенное в христианском богословии и философии и сокровенное в человеческой жизни, станет слово ипостась-личность-икона, а сама реальность личности будет переживаться и познаваться как высшее духовное начало бытия и как конституирующий принцип самого Творения. Это право на личностное вглядывание в мир (познание) – и недаром иконопочитатели оправдали когнитивную функцию визуального восприятия – и отстояли защитники икон, часто ценой собственной жизни.“ (s. 113) A navíc je výsledkem ikonoboreckých sporů rehabilitování důstojnosti, nejen lidské osoby, ale celého stvoření.

Práce doktorky Luptákové je cenným příspěvkem k prohloubení našeho poznání problematiky ikonopisectví v souvislostech filosofických, teologicko-dogmatických, uměleckých a spirituálních. Je vystavěna na dobrých základech předchozích bádání, především na Schöbornově monografii *Die Christus-Ikone. Eine theologische Hinführung* (1984), Baranovových, Meyendorfových, Zizioulasových, Yannarisových a dalších studiích. Velmi jasně krásným stylem a jazykem ukazuje na dogmatické souvislosti ikonoboreckých sporů a na jejich dopady do pojetí lidského života. Vítězství ikonodulů je vlastně vítězstvím vydobytým pro důstojnost lidské osoby a svobody, nevyjímaje ani rehabilitaci krásy celého stvoření.

Čtenář je nenásilně vtažen nejen do odborné diskuse, ale i do duchovního světa ikon a jejich krásy. Práce má inspirativní charakter.

Pokud jde o nutné oponentovy námitky, jedna je zásadní. Marina Luptáková, a to nelze než akceptovat, přijala jednoznačně za svou teorii Florovského a Baranova o vlivu origenismu na ikonoklasmus. Budiž, jenomže, a to je otázka k diskusi, není spíše Origenův přístup obhajobou ikonodulů? Vždyť jeho postoj k realitě gramatiky a historie biblického textu, jako nutné skořápce, která skrývá bohatství duchovního smyslu, který je v ní, a proto ji bere vážně, může být teologickým podbudováním teologie ikony, která tento duchovní smysl skrývá a odhaluje. A také razantní kritiky Origenovy a Evagriovy „čisté modlitby“ resp. „умственного поклонения“ nejsou spravedlivé. Oni přeci mluvili o něčem zcela jiném a vzácném duchovním pokladu, ikonoborectví je zcela jistě nemohlo ani napadnout. Tak to je jedna z mých kritických poznámek směřujících ke kritičtějšímu přístupu k autoritám, nehledě na to, že se v patrologii posledních desetiletí hodně událo v origenovském bádání.

Nebylo by na škodu alespoň kratičce, schematicky přiblížit rámeček – dějin a průběh ikonoboreckých sporů.

Pak přicházejí námitky méně vážné, ale přece. Práce s patristickými texty by si zasloužila více metodické důslednosti. V disertaci by bylo vhodné vždy odkázat na kritickou edici a pracovat s ní.

Protože jde o práci na fakultě české univerzity, bylo by, myslím, vhodnější dodržet citační normy zde zaužívané. Chybí v některých odkazech autor (např. v pramenech je uvedeno jen Antirrh. a několik dalších údajů podobně), nejsou uvedena nakladatelství atd. A výrazně pro českého čtenáře chybí český autoreferát, nebo alespoň abstrakt.

Nebylo by od věci přemýšlet o českém překladu práce a jejím vydání.

Přes tyto kritické poznámky, které nic nemění na přínosnosti disertační práce, ji jednoznačně doporučuji k obhajobě.

Václav Ventura

Doc. ThDr. Václav Ventura, Th.D.

14.1.2015